

OTOMATİK KONTROL'ÜN TÜRKİYE'DEKİ MİMARİ

Derleyen: Oylum Yıldır
oylum.yildir@emo.org.tr

İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Elektrik Elektronik Fakültesi emekli öğretim üyesi "Sevgili Hocamız" Prof. Dr. M. Münir Ülgür'ü 22 Mart 2007 tarihinde kaybettik. Elektrik Mühendisleri Odası'nın (EMO) kurulduğu yıl, 25 Mart 1954 tarihinde EMO'ya üye olmuştu. Onun yaptıklarını, başarılarını bir yazıya sığdırmak gerçekten zor. Odamızın 1956 yılından beri çıkarmakta olduğu Elektrik Mühendisliği Dergisi, o zamanki adıyla Elektrik Mühendisliği Mecmuası'ndaki makaleleri hakkında sayfalarca yazılabilir. Bu yazıda Münir Ülgür'ü, "akademik hayatı, ülke çapında birden üne sahip olmasına neden olan Einstein ile görüşmesi ve ürettiklerini" aktararak yaşatmak istedik.

İstanbul'da 24 Aralık 1917'de doğan Ülgür, İstanbul Erkek Lisesi'nin Fen Bölümü'nden birincilikle mezun oldu. Parasız yatılı sınavını kazanarak Yüksek Mühendis Mektebi'nin (bugünkü İTÜ) Elektrik Bölümü'ne girdi. 1941 Temmuz'unda Yüksek Mühendis Okulu'nun Elektromekanik Şubesi'ni Yüksek Mühendis olarak bitirdi ve aynı tarihte Ölçme ve Elektrik Makineleri Laboratuvarına asistan olarak atandı. 1946 yılında "Çok Fazlı Endüksiyon Motorlarına Kısmi Sargı ile Yol Verme" tezi ile doçent oldu. Elektrik Fakültesi Elektrik Endüstride Tatbikatı Kürsüsü'ne 26 Ağustos 1946'da doçent olarak atandı. Bu kürsüde "Elektrikle Cer, Elektrikle Tahrik ve Elektrik Cihazları" derslerini vermeye başladı.

1948-1951 yıllarında Amerika'da General Electric'de Kontrol Mühendisliği araştırma ve eğitime katıldı. Einstein ile olan görüşmesini de bu dönemde gerçekleştirdi. Münir Ülgür, o günleri ve Einstein ile olan görüşmesini Cumhuriyet Gazetesi Bilim ve Teknik Dergisi'yle yaptığı söyleşide, şöyle anlatıyor:

"İTÜ tarafından General Electric'te eğitim çalışması yapmak üzere 1948'de ABD'ye gönderildim. Beni General Electric seçti. Çok zor bir kabuldü. Seçim için ABD'den bir profesör gelmiş, beni imtihan ederek ve sonra da benimle bir mülakat yaparak karar vermişti.

ABD'de 2.5 sene kaldım. Philadelphia'da çalışıyordum ve Einstein'ın da Princeton Üniversitesi'nde olduğunu biliyordum. Einstein ile görüşmeyi istiyordum ama bunun gerçekleşebileceğine de çok ihtimal veremiyordum.

1949 yılında bir gün üniversitedeki sekreterine telefon ettim ve görüşme isteğimi bildirdim. Hiç beklediğim bir şekilde hemen cevap geldi ve Einstein'ın beni beklediği bildirildi.

Eğim ve o zaman 2.5-3 yaşında olan kızım-la birlikte Einstein'ın üniversitedeki ofisine gittik. Bizi çok sıcak bir şekilde karşıladı ve bizimle yakından ilgilendi. Küçük kızımı dizine oturttu ve ona piyano çaldı. Onu fevkalade mütevazı bir insan olarak gördük.

Bizi hemen kabul etmesinin nedeni, benim Atatürk'ün bir evladı olmamdı. Konuşmalarımız sırasında Atatürk'ü kastederek 'Siz biliyor musunuz, dünyanın en büyük liderine sahipsiniz' dedi. 1933 Üniversite Reformu sırasında Atatürk'ün, kendisinin de Türkiye'ye gelmesini istediğini söyledi ve 'Arkadaşlarım hep oradaydı ama burada imkanlar çok fazla olduğu için burayı tercih ettim' dedi.

İzafiyet teorisi üzerine konuşurken bize bir bilim adamının adını vererek, 'Planetaryum'da şu gün şu saatte onun izafiyet teorisi üzerine konuşması olacak. O benden daha önemli bir iş yapmıştır, bu teoriyi çok anlaşılır şekle sokmuştur' dedi ve 'Size iki bileti veriyorum' diyerek, o toplantının giriş davetiyelerini sundu.

Bizi de sorduğu ve memleketimize iyi şeyler götürmemizi tavsiye ettiği bu görüşmeden yaklaşık yarım saatin sonunda ayrıldık."

Münir Ülgür bu şekilde aktardığı görüşmesiyle Prof. Dr. Kerim Erim ve Dr. Adnan Adıvar'dan sonra, Einstein ile görüşme yapmış olan üçüncü bilim insanımız olarak tarihe geçti.

Ülgür, yurda döndükten sonra 1952 yılında doçentliğini tamamladığı Elektrik Endüstride Tatbikatı Kürsüsü'ne Profesörlüğe atandı. Elektrik Fakültesi'ne 1953 yılında dekan seçilen Ülgür, kürsünün de başkanı oldu.

Ülkemizde "otomatik kontrol" disiplininin yaratıcısı olarak kabul edilen Ülgür, 1953 yılında Otomatik Kontrol Sistemleri Bilim Dalı'nı kurarak derslerini vermeye başladı. Ülgür, 1963 ile 1972 yıllarında 6'şar ay süre ile Berlin'de Otomasyon Enstitüsü'nde araştırmalar yaptı, ders ve konferanslar verdi. İTÜ Mühendislik Fakültesi'ne bağlı olarak 1954 yılında ülkemizin ilk "Meteoroloji Mühendisliği Bölümü'nü" kurdu. Milletlerarası Teknik Stajyer Öğrenci Mübadelesi Birliği'ne (IAESTE) 1956 yılında üye olan Ülgür, 1957 yılında da Otomatik Kontrol Federasyonu (IFAC) Türkiye üyesi olarak Türk Otomatik Kontrol Kurumu'nu (TOK) kurdu ve her ikisinin de başkanlığını yaptı.

İTÜ'ye bağlı Teknik Okul'un kuruluşunda çalıştı ve 1960-1964 yılları arasında Elektrik Bölümü Başkanı oldu. Askerliğini Yedek Subay Okulu dahil Eskişehir Tayyare Fabrikası'nda Elektrik Kısım Amiri Havacı Subay olarak yaptı.

1983 yılına kadar Elektrik Endüstride Tatbikatı Kürsü Başkanlığı'nda bulunan Prof. Münir Ülgür, bu kürsünün doğal gelişimi olarak Elektrik-Elektronik Fakültesi'nde Kontrol ve Kumanda Sistemleri Anabilim Dalı'nın kurulmasını sağladı ve başkanı oldu.

1 Şubat 1985 yılında yaş haddinden emekli olan Ülgür, bu tarihten sonra da 1998 yılına kadar anlaşmalı öğretim elemanı olarak "Otomatik Kontrol" ve "Dijital Kontrol" derslerini Türkçe ve İngilizce olarak verdi. Ülgür, 1 Ocak 1998'de kendi isteği ile "tam emekli statüsüne" geçti.

Prof. Münir Ülgür'ün İTÜ bünyesinde çıkarılan Elektroteknik Mecmuası ve EMO'nun Elektrik Mühendisliği Mecmuası'nda; Kontrol Mühendisliğinin Geleceği, Güç Anahtarlarının Kullanımı, Otomatik Kontrol Mühendisliği Eğitimi, Kontrol ve Kumanda Sistemleri gibi birçok konuda makalesi bulunmaktadır. Pek çok ulusal-uluslararası kongre ve seminere katıldı, sunum yaptı, bildiri yayınladı. Ülgür'ün 7 tanesi çeviri olmak üzere yayımlanmış 12 kitabı ve ulusal-uluslararası düzeyde akademik 24 makalesi bulunuyor.

* Cumhuriyet Bilim ve Teknik Dergisi, 20 Ekim 2006, Sayı:1022